

3. Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за 12 місяців 2021 року. Статистична інформація: Офіс Генерального прокурора URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zul-tati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2>

4. Положення про Департамент стратегічних розслідувань: наказ Національної поліції України від 23.10.2019 № 1077.

5. Монастирський назвав три країни, звідки найчастіше приїжджали в Україну «злодії у законі» URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3348564-monastirskij-nazvav-tri-kraini-zvidki-najcastise-priizdzali-v-ukrainu-zlodii-u-zakoni.html>

6. Мовчан А. В., Яблонський Р. С. Актуальні проблеми удосконалення системи протидії організованій злочинності в Україні. *Соціально-правові студії*. 2021. № 4. С. 69–75.

Мітченко Катерина Вікторівна,
старший викладач кафедри гуманітарних
дисциплін та психології поліцейської
діяльності Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ САМОДІАГНОСТИКИ СУБ'ЄКТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Здійснення психологічної діагностики працівників Національної поліції є актуальною через важливість усвідомлення ними свої характерологічних якостей, поведінкових реакцій, особливостей прояву емоційно-вольової сфери надає їм можливість більш ефективно виконувати службові завдання, прораховувати алгоритми налагодження взаємодії з різними категоріями громадян. У розрізі даної доповіді розкриємо суть та методи психологічної самодіагностики суб'єктом оперативно-розшукової діяльності.

В загально прийнятій психологічній практиці психологічну самодіагностику прийнято визначати, як комплекс методів, як формальних так і неформальних, орієнтованих на дослідження самого себе, з метою визначення наявності чи відсутності певних психологічних якостей, реакцій, характеристик [1, с. 63].

Чітке усвідомлення оперативним працівником власного психологічного профілю надає можливість розуміти:

– свою унікальність, особливості рівня розвитку психічних процесів, протікання емоційних та вольових реакцій, станів, психологічних реакцій, а також подальші напрямки та інтенсивність їх розвитку;

– власні сильні та слабкі якості характеру, які нададуть можливість підібрати та ефективно використовувати відповідні методи, засоби та заходи для виконання службових завдань, усвідомлене уникнення ситуацій, що можуть призвести до негативних або навіть надзвичайних ситуацій в професійній діяльності;

– особисті життєві стереотипи, моральні установки для їх корекції та відслідковування в інших людях.

А також прийняти відповідальність за власне життя, свої вчинки та їх наслідки, розуміти причинно-наслідкові зв'язки тих чи інших власних дій, прийнятих рішень. Вміти чітко ставити цілі та обирати методи їх досягнення, планувати власну діяльність, диференціювати задачі, аргументувати свою позицію та професійно відмовляти в ситуаціях, що протирічають особистісно визначеним позиціям, прагненням, тощо.

Аналізуючи літературні джерела та досвід взаємодії з оперативними працівниками, можна виділити наступні способи самопізнання (самодіагностики) – самоспостереження, самоаналіз, усвідомлене та стандартизоване порівняння себе з іншим, оцінка інших осіб (метод експертних оцінок), тестування за допомогою психологічних методик.

Самоспостереження, як метод діагностики, включає пізнання та аналіз своїх сенсорних реакцій (слух, зір, дотик, нюх, смак) та поведінкових реакцій на зовнішні подразники. Наприклад, для забезпечення максимально повного та точного отримання інформації про об'єкт оперативному працівнику потрібно мати добре розвинену пам'ять, щоб утримувати та відтворювати великі обсяги інформації, гарний вербальний інтелект (мовленнєву винахідливість), вибірковість уваги, низьку сугестивність (навіюваність), артистизм, вміння легко встановлювати соціальні зв'язки, не схильність до конфліктів, різких реакцій на критику та зауваження до власної персони. Усвідомлення наявності або відсутності у себе таких характеристик, надає оперативнику переваг при побудові взаємодії, шляхом раціонального та особистісно-орієнтованого вибору методів здійснення оперативно-розшукових заходів.

Самоаналіз передбачає вміння ставити собі непрості питання та детально аналізувати відповіді, реакції. Попереднє пропрацювання, тобто здійснення такого аналізу, попередить можливість здійснення психологічного тиску, впливу на правоохоронця іншими особами. Варіантом таких питань можуть бути:

– Як я ставлюсь до питань та «психологічних відсилок» про своє дитинство та батьків?

– Як види виконуваною мною професійної діяльності мене дратують, визивають негативні емоції?

– Чим найчастіше керуюсь я при прийнятті рішень?

– Що викликає труднощі при налагодженні взаємодії, спілкуванні з іншими особами? На скільки ці труднощі значимі?

- Які реакції на стрес є найбільш характерними для мене?
- Як я ставлюсь до критики?
- Які якості мене найбільше дратують та найбільш симпатизують в інших людях? Як це впливає на процес налагодження відносин?
- Що викликає в мене сильне емоційне збудження?

Порівняння себе з іншими надає можливість особі проаналізувати власні реакції з реакціями оточуючих у певних ситуаціях. Дане вміння не просто важливе задля самодіагностики, а й слугує фундаментом для здійснення експектації – побудови оціночного судження про хвилюючий об'єкт на основі співвіднесення його з наявним власним досвідом.

Оцінка інших осіб або метод експертних оцінок базується на порівнянні себе з іншими, за чітко визначеними показниками та шкалами. Даний метод самооцінки надає можливість оперуповноваженому здійснити порівняльний аналіз себе з оточуючих, безпосередньо особливостей власного характеру, поведінкових та емоційних реакцій. Наприклад, поліцейський може характеризувати себе як сміливу особу, але має сумніви щодо об'єктивності такої оцінки, тому визначивши певні параметри (приміром, готовність до дій в екстремальних умовах, швидкість в прийнятті рішень, готовність до ризику, відсутність страху у певних ситуаціях тощо) обирає декілька осіб з якими буде себе порівнювати. Аналіз отриманих результатів надає змогу оцінити об'єктивність власної самооцінки.

Тестування реалізується шляхом психологічного дослідження особи шляхом використання формальних (тестові або проєктивні методики, опитувальники) та малоформалізованих (стандартизовані спостереження, бесіди, інтерв'ю, аналіз продуктів інтелектуальної діяльності) методів [2]. Даний вид самодіагностики може проводитись як самостійно, використовуючи онлайн тестування, так і за допомогою спеціаліста-психолога. Отримані результати важливо детально проаналізувати, адже вони дають змогу побачити як респондент, у нашому випадку оперативний працівник, презентує себе оточуючим, яку демонструю поведінку чи емоційно-вольові реакції, сам того не розуміючи, не завжди усвідомлюючи.

Як і будь-яка психологічна характеристика, «самохарактеристика», буде включати 4 підструктури:

- психофізіологічні особливості, темперамент, наявність патологій;
- індивідуально-типологічні особливості (емоційно-вольові, психологічні якості);

– рівень розвитку психічних процесів, інтелекту, а також специфічний професійний особистий досвід, знання та уміння;

– соціально-обумовлена направленість, моральні якості, цінності.

Складаючи власний психологічний профіль, важливо чітко розмежувати та усвідомити свої провідні індивідуально-психологічні особливості, якості та риси характеру, мотивацію поведінки, психофізіологічні, емоційні реакції, загальний розвиток комунікативних якостей, прогнозування стресостійкості, успішності в певних умовах професійної діяльності, психологічну готовність до несення служби в екстремальних умовах тощо [1, с. 63].

Підтвердження ефективності методик самодіагностики ми знаходимо в результатах тестування автором доповіді, рандомно обраних 15 оперативних працівників з різним досвідом служби в правоохоронних органах. Так, шляхом проведення стандартизованої бесіди, протягом січня 2022 року, було визначено, що чим довше поліцейських займається оперативно-розшуковою діяльністю, тим краще знає себе, свої якості та соціально-психологічні характеристики. Зі слів респондентів, даний самоаналіз та саморозуміння напрацьовується власним досвідом, методом проб та помилок, та в подальшому має вагомий позитивний вплив на ефективність здійснення ними оперативно-розшукової діяльності.

Список використаних джерел

1. Мітченко К.В. Психодіагностика поліцейських як передумова їх успішної службової діяльності. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції: Актуальні проблеми психологічного забезпечення психологічного забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів. Київ : ДНДІ МВС України, 2021. С. 61–64.

2. Порядок організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції Україна та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, затвердженого наказом МВС від 06.02.2019 № 88 «Про затвердження організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE33319.html.